

ДЕЯКІ ЗМІНИ У ГНІЗДОВІЙ ОРНІТОФАУНІ РЛП «ТИЛІГУЛЬСЬКИЙ»

Редінов К. О.

Регіональний ландшафтний парк «Тилігульський»

Гніздова орнітофауна Тилігульського лиману та прилеглої кілометрової смуги нараховує 117 видів (Форманюк и др., 2010). В межах РЛП «Тилігульський» та на прилеглій території в 1993-2008 роках виявлено в гніздовий період 109 видів, що гніздяться (95), чи, вірогідно, гніздяться (14). З них лише 76 (70 %) гніздяться відносно регулярно (ядро орнітофауни) (Редінов, 2008). Частина з цих видів розмножується періодично, деякі зникли, але натомість з'явилися нові. Саме загальній характеристиці цих змін і присвячено цю роботу.

Матеріал та методика

Дані зібрано в 1995-2010 рр., з 2003 р. переважно в рамках ведення «Літопису природи». Обліки проводились на піших та автомобільних маршрутах у всіх біотопах, проводився пошук гнізд, досліджувалась екологія окремих видів. Належність до екологічних груп подано за В.П. Беліком (2000). При складанні таблиці, крім власних, використано також дані І.П. Гержика, О.М. Деркача, П.С. Панченка та О.О. Форманюка, або зібрані сумісно з ними.

Результати та їх обговорення

Згідно класифікації В.П. Беліка (2000) гніздові види птахів досліджуємої території відносяться до чотирьох екологічних груп: дендрофіли, лімнофіли, кампофіли та склерофіти (табл.). Розглянемо кожну з цих груп окремо:

Дендрофіли (42 види). Чисельність цих видів відносно висока та стабільна, лише помітно скоротилась чисельність сороки (*Pica pica*) та практично зник кібчик (*Falco vespertinus*). Фактів гніздування якого в останні 2 роки невідомо. Лише в останні роки в межах парку почав гніздиться білий лелека (*Ciconia ciconia*), який є звичайним в долині р. Тилігул.

У цій групі з'явилась найбільша кількість нових видів, принаймні 17, що пов'язано зокрема з лісомеліорацією на берегах лиману. Майже всі нові види гніздяться в штучних лісонасадженнях, найбільшим різноманіттям відзначається лісок біля с. Анатоліївка Березанського району. Один вид інтродуковано – фазан (*Phasianus colchicus*).

Лімнофіли (40). Ця група характеризується нестабільністю видового та кількісного складу, оскільки лімнофіли сильно залежать від рівня води, суцесій рослинності та інших абіотичних чинників.

Загалом у більшості лімнофільних видів, особливо у куликів, крячків, гусеподібних чисельність, порівняно з 1970-ми роками, значно скоротилась. Зник на гніздуванні дерихвіст степовий (*Glareola nordmanni*), практично зник й дерихвіст лучний (*Glareola pratincola*), остання спроба гніздування якого, після значної перерви, спостерігалась в 2007 р. Новим видом є плиска жовтоголова (*Motacilla citreola*), знайдена в гирлі р. Царега. Цей вид в останні десятиріччя заселив територію більшої частини України, зокрема й Миколаївської області. З розселенням пов'язана і поява індійської очеретянки (*Acrocephalus agricola*), час появи якої достеменно невідомий. Появу на гніздуванні гуски сірої (*Anser anser*) та лебеда-шипуну (*Cygnus olor*) можна пояснити відновленням їх популяцій.

Склерофіли (16). Видовий склад цієї групи стабільний, з'явився лише один новий вид – горихвістка чорна (*Phoenicurus ochruros*). Помітно скоротилась чисельність у боривітра звичайного (*Falco tinnunculus*) та ластівки берегової (*Riparia riparia*). Більша половина видів цієї екологічної групи гніздиться на різноманітних будівлях.

Кампофіли (11). Ця група відносно стабільна, з'явився лише один новий вид – трав'янка чорноголова (*Saxicola torquata*) та один вид, вірогідно, зник – жайворонок малий (*Calandrella cinerea*). Принаймні, зараз він не гніздиться в пониженнях лиману. Нестабільним є гніздування пліски жовтої (*Motacilla flava*), яка заміщається на півдні пліскою чорноголовою (*Motacilla feldegg*).

Підсумовуючи вище наведене, можна сказати, що гніздова орнітофауна парку протягом останніх 50 років збагатилась принаймні 23 новими видами, в той час, як остаточно зник лише один вид (дерихвіст степовий). Інші «зниклі» види гніздяться в регіоні.

Зауважимо, що час появи більшості нових видів на гніздуванні достеменно встановити не можливо, в зв'язку з коротким терміном спостережень. Про час їх появи ми можемо судити лише за даним загалом з регіону. Тому підготовлена нами табл. 1 не претендує на повноту.

Таблиця 1

**Хронологія появи нових видів у РЛП «Тилігульський»
та його околицях**

№	Вид	Час появи		Екологічна група
		1960–1990	Після 1990	
1	2	3	4	5
1.	<i>Ciconia ciconia</i>	–	+	Д
2.	<i>Anser anser</i>	+	–	Л
3.	<i>Cygnus olor</i>	+	–	Л

Закінчення табл. 1

1	2	3	4	5
4.	<i>Milvus migrans</i>	–	+	Д
5.	<i>Accipiter gentilis</i>	–	+	Д
6.	<i>Buteo buteo</i>	–	+	Д
7.	<i>Buteo rufinus</i>	–	+	Д
8.	<i>Phasianus colchicus</i>	+	–	Д
9.	<i>Columba palumbus</i>	+	–	Д
10.	<i>Streptopelia decaocto</i>	+	–	Д
11.	<i>Jynx torquilla</i>	–	+	Д
12.	<i>Dendrocopos syriacus</i>	+	–	Д
13.	<i>Anthus trivialis</i>	–	+	Д
14.	<i>Motacilla citreola</i>	–	+	Л
15.	<i>Garrulus glandarius</i>	–	+	Д
16.	<i>Acrocephalus agricola</i>	+	–	Л
17.	<i>Phylloscopus collybita</i>	–	+	Д
18.	<i>Saxicola torquata</i>	–	+	К
19.	<i>Phoenicurus ochruros</i>	–	+	С
20.	<i>Turdus merula</i>	–	+	Д
21.	<i>Turdus philomelos</i>	–	+	Д
22.	<i>Fringilla coelebs</i>	+	–	Д
23.	<i>Emberiza citrinella</i>	–	+	Д
	Разом:	8	15	

Умовні позначення: «Д» – дендрофіли; «Л» – лімнофіли; «К» – кампофіли; «С» – склерофіли.

Література

1. Белик В. П. Птицы степного Придонья: формирование фауны, ее антропогенная трансформация и вопросы охраны. – Ростов-на-Дону, 2000. – 376 с.
2. Редінов К. О. Орнітофауна регіонального ландшафтного парку «Тилігульський» в гніздовий період // Збірник праць краєзнавчої конференції. – Миколаїв : «Можливості Кіммерії», 2008. – С. 36–40.
3. Форманюк О. А., Редінов К. А., Панченко П. С. Орнітофауна Тилігульського лимана // Орнітологія в Северній Євразії. Мат-лы XIII міжнародної орнітологічної конференції Северної Євразії. – Оренбург : Изд-во ОГУ, 2010. – С. 314–315.